

Σχηματισμός νέων μπλοκ αντί παγκοσμιοποίησης; - Το Wildcat σχετικά με τη “γεωπολιτική”

Wildcat¹

Δημοσιεύουμε μια σειρά άρθρων από το τρέχον τεύχος 113 του γερμανικού περιοδικού Wildcat – όλα σχετίζονται με την παρούσα στιγμή παγκοσμίας. Το άρθρο που ακολουθεί σχετίζεται με το γενικό ζήτημα της σύγκρουσης μπλοκ δυνάμεων, το επόμενο θα αφορά την παρακμή των ΗΠΑ ως ηγεμονικής δύναμης. Στη συνέχεια θα διαβάσουμε πώς όλα αυτά σχετίζονται με την αλλαγή στο γενικό ενεργειακό καθεστώς και τη λεγόμενη “πράσινη μετάβαση”. Αυτό ακολουθείται από ένα άρθρο για την τρέχουσα τάση για πολέμους και την σχέση κατάφασης της κυρίαρχης πολιτικής αριστεράς στον πόλεμο. Θα κλείσουμε με ένα εκτενέστερο άρθρο για την “δεξιά στροφή” στην Ευρώπη.

Προτείνουμε επίσης το δάβασμα των ακόλουθων σχετικών άρθρων, αν δεν το έχετε κάνει ήδη: *“on the role of central banks”*, *“theses for a new anti-imperialism”*, *“on the capitalist wars”*, *“on the current moment”*. Ελπίζουμε τα άρθρα αυτά να προσφέρουν κάποιο υλικό για τις καθημερινές συζητήσεις μας, οπουδήποτε και αν δουλεύουμε, οπουδήποτε και αν αγωνιζόμαστε (AngryWorkers)

Στις δεκαετίες του 1960 και του 1970, πολύς κόσμος στην αριστερά προσπάθησε να βρει έναν γενικό πολιτικό προσανατολισμό σε σχέση με τον αντιιμπεριαλισμό. Μετά τη Ρωσία του 1917 και την Κίνα του 1949, τα “απελευθερωτικά κινήματα στον Τρίτο Κόσμο”, για παράδειγμα στη Νότια Αφρική, έμοιαζαν να δημιουργούν μια “κόκκινη ζώνη” στην υφήλιο και να περικυκλώνουν την καπιταλιστική Δύση. Αυτές οι ελπίδες διαλύθηκαν το αργότερο μεταξύ 1989 (κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης) και 1994 (ανάληψη της εξουσίας στην Νότια Αφρική από το Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσο, ANC). Ακόμα και σήμερα, τμήματα της αριστεράς εξακολουθούν να ελπίζουν ότι θα εντοπίσουν τις δυνάμεις που αλλάζουν την κοινωνική ισορροπία ισχύος σε έναν παγκόσμιο χάρτη. Η “γεωπολιτική”, η συζήτηση σχετικά με τους ηγεμόνες σε πτώση ή άνοδο, έχει αντικαταστήσει την προοπτική των παγκόσμιων ταξικών σχέσεων. Αυτό καθορίζεται από έναν “γεω-ντετερμινισμό” από τη μια πλευρά, και μια εστίαση στον πόλεμο, από την άλλη. Ένας ομιλητής στο Ινστιτούτο Kennan έγραψε κάποτε ότι η γεωπολιτική οπτική του κόσμου είναι η οπτική από το παράθυρο ενός βομβαρδιστικού².

Ο πυρήνας της “παγκοσμιοποίησης” ήταν η πρόσβαση στην εργασία σε παγκόσμιο επίπεδο. Η παρακμή των ΗΠΑ μπορεί, σε τελική ανάλυση, να ανιχνευτεί πίσω στην κρίση της βιομηχανίας της. Οι ΗΠΑ υπερασπίζονται τον εαυτό τους απέναντι σε αυτό με προστατευτισμό και τη δημιουργία μπλοκ. Ως ηγέτιδα δύναμη του Δυτικού μπλοκ, όμως, κινδυνεύουν να καταπέσουν επειδή δεν μπορούν πλέον να συνδυάσουν ή να συμφιλιώσουν την “εξωτερική πολιτική” (τις αντιδράσεις στις παγκόσμιες αναταραχές) και την “εσωτερική πολιτική”. Όταν ο Τραμπ λέει δημόσια ότι δεν θα αναγνωρίσει το αποτέλεσμα των εκλογών του Νοεμβρίου, τότε η Δύση δύσκολα μπορεί να προσποιηθεί ότι προσφέρει τη δημοκρατία στον υπόλοιπο κόσμο.

Στη διένεξη ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κίνα, η ΕΕ κινδυνεύει να συνθλιβεί. Η **αντίθετη θέση, όμως, δεν είναι η “κρατική κυριαρχία” και ο εθνικισμός, αλλά η παγκόσμια ταξική πάλη**. Το γεωπολιτικό παιχνίδι εξουσίας δεν προσφέρει οποιαδήποτε προοπτική απελευθέρωσης. Να στηριχτεί κανείς στην “πολυ-

1 Στμ. Μεταφρασμένο από εδώ: <https://www.angryworkers.org/2024/09/27/new-bloc-formation-instead-of-globalisation-wildcat-on-geopolitics>.

2 Στμ. Η ουσία της κριτικής στη “γεωπολιτική” είναι ότι είναι μια οπτική και γλώσσα των κρατών και όχι των καταπιεσμένων και του προλεταριάτου.

πολική παγκόσμια τάξη” θα ήταν εξίσου λάθος με το να στηριχτεί στη Σοβιετική Ένωση, τον Μάο ή τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα της δεκαετίας του 1970.

Τα πράγματα πάνε πίσω στον Μάιο

Στις 7 Μαΐου του 1999, αμερικανικά βομβαρδιστικά έριξαν πέντε βόμβες των 2 τόνων η καθεμία στην κινεζική πρεσβεία στο Βελιγράδι. Τρεις Κινέζοι δημοσιογράφοι σκοτώθηκαν και 20 ακόμα άτομα τραυματίστηκαν. Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ δεν καταδίκασε την επίθεση· η Κίνα απείχε από την ψηφοφορία.

Το 2010, ο κινέζος πρωθυπουργός Wen Jiabao άσκησε κριτική στο δυτικό οικονομικό μοντέλο στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ στο Νταβός, λέγοντας ότι είναι “απείθαρχο, μη βιώσιμο και λάθος”. Το 2020, το συνολικό ΑΕΠ των χωρών των BRICS (τα αρχικά των χωρών Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα και Νότια Αφρική στα Αγγλικά) έφτασε αυτό των G7 (ΗΠΑ, Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Ιαπωνία, Καναδάς και Ηνωμένο Βασίλειο), μετρούμενο σε αγοραστική δύναμη. Μετά την προσχώρηση στους BRICS της Αιγύπτου, της Αιθιοπίας, του Ιράν και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, στις αρχές του 2024, πάνω από το 45% του παγκόσμιου πληθυσμού ζει τώρα σε ένα από τα 9 κράτη των BRICS (στα κράτη των G7 ζει περίπου το 11%). Ισχυρίζονται ότι εκπροσωπούν τα συμφέροντα του Παγκόσμιου Νότου.

Στις 7 Μαΐου του 2024, στην 25η επέτειο του βομβαρδισμού της κινεζικής πρεσβείας, ο κινέζος πρόεδρος Χι Τζινπίνγκ επισκέφτηκε το Βελιγράδι για να διασφαλίσει ότι “αυτή η επαίσχυντη πράξη δεν θα ξεχαστεί”. Η Κίνα είναι αυτή τη στιγμή ο δεύτερος πιο σημαντικός εμπορικός εταίρος της Σερβίας. Όπως και η Ουγγαρία, η Σερβία είναι μέρος της Πρωτοβουλίας “Μιας Ζώνης και ενός Δρόμου” (BRI, Belt and Road Initiative, γνωστή και ως “*Νέος Δρόμος του Μεταξιού*”).

Στα μέσα του Μαΐου του 2024, ο Μπάιντεν ανακοίνωσε μια δραστική αύξηση στους δασμούς εισαγωγής φωτοβολταϊκών πάνελ και άλλων “πράσινων προϊόντων” από την Κίνα, πχ. 100% δασμούς στα ηλεκτρικά αυτοκίνητα. Παρ’ όλα αυτά, οι δασμοί δεν επηρεάζουν παρά μόνο το 7% του εμπορίου ΗΠΑ-Κίνας³ – και θα τεθούν σε ισχύ, για παράδειγμα, μόλις το 2026 για τον γραφίτη, όπου η κυριαρχία της Κίνας είναι ιδιαίτερα ισχυρή.

Στις 20 Μαΐου του 2024, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο (*International Criminal Court, ICC*) ζήτησε ένα ένταλμα σύλληψης για τον Νετανιάχου και τον υπουργό Άμυνας του Ισραήλ Gallant καθώς και για τους ηγέτες της Χαμάς. Ποτέ πριν δεν είχε αιτηθεί το ΔΠΔ ένα ένταλμα σύλληψης κατά ενός αρχηγού κράτους μιας “δυτικής δημοκρατίας”! Ένας Αμερικάνος γερουσιαστής σχολίασε οργισμένα: “αν το κάνουν αυτό στο Ισραήλ, εμείς θα είμαστε οι επόμενοι!”.

Στις 22 Μαΐου, η Ισπανία, η Ιρλανδία και η Νορβηγία διακήρυξαν ότι θα αναγνώριζαν ένα Παλαιστινιακό κράτος.

Στις 24 Μαΐου του 2024, το Διεθνές Δικαστήριο (*International Court of Justice, ICJ*, γνωστό και ως Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης) διέταξε τον άμεσο τερματισμό της χερσαίας επίθεσης του Ισραήλ στην περιοχή της Ράφα· το Ισραήλ πρέπει να επιτρέψει σε ανεξάρτητες επιτροπές έρευνας την πρόσβαση στη Λωρίδα της Γάζας με σκοπό την διερεύνηση των ισχυρισμών για γενοκτονία. “Η εποχή της ατιμωρησίας για αυτούς που παίρνουν τις αποφάσεις στο Ισραήλ έχει περάσει”, σχολίασε η ισραηλινή οργάνωση για τα ανθρώπινα δικαιώματα B’Tselem – έστω και αν οι αποφάσεις απέχουν πολύ από το να εφαρμοστούν.

---

³ Στμ. Εδώ έχουμε μια ένδειξη της αντιφατικότητας και της λεπτότητας των ταυτόχρονων σχέσεων ανταγωνισμού και αλληλεξάρτησης μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας (και γενικά όλων των “εθνικών” καπιταλισμών) στο πλαίσιο του παγκοσμιοποιημένου κεφαλαίου, λεπτότητα και αντιφατικότητα που κάποιες επιδερμικές αναλύσεις βαφτίζουν με ευκολία ως “εμπορικό πόλεμο” (πάντα στο πλαίσιο “βαρυσήμαντων” γεωπολιτικών αναλύσεων).

Στις 19 Ιουλίου, το Διεθνές Δικαστήριο αποφάσισε ότι η “de facto προσάρτηση” της Δυτικής Όχθης και της Ανατολικής Ιερουσαλήμ από το Ισραήλ είναι παράνομη υπό το διεθνές δίκαιο· το Ισραήλ θα πρέπει να σταματήσει οποιεσδήποτε δραστηριότητες εποίκισμού και να απαμακρύνει τους 700.000 εποίκους από τις περιοχές. Το ειδικό καθεστώς στις περιοχές αυτές είναι ανάλογο ενός καθεστώτος απαρτχάιντ, και η διεθνής κοινότητα πρέπει να κάνει οτιδήποτε μπορεί για τον τερματισμό του. Συμφωνα με την καθημερινή γερμανική εφημερίδα FAZ της 21ης Ιουλίου του 2024, οι ισραηλινές αντιδράσεις ισχυρίζονταν στην πλειοψηφία τους ότι το ΔΠΔ είναι “αντισημιτικό”, “προάγει την τρομοκρατία”, “έχει υφαρπαγεί από Ισλαμιστές”, υποστήριζαν μια ειδική θέση των Εβραίων μεταξύ των λαών και πρότειναν ότι η κατάλληλη απάντηση ήταν η άμεση προσάρτηση των περιοχών αυτών.

Επίσης, στις 19 Ιουλίου, ένα drone που ανήκε στους Χούτις, εξερράγη στο Τελ Αβίβ. Αυτή είναι μια απόλυτη πρωτιά, ένα drone πέταξε μια απόσταση σχεδόν 2000 χιλιομέτρων.

“Η διεστραμμένη γοητεία της γεωπολιτικής”

Στις σελίδες που ακολουθούν θέλουμε να αναλύσουμε αυτή τη δυναμική - ή μάλλον, αυτή την κτηνώδη δύναμη των παγκόσμιων πολιτικών εξελίξεων - σε “γεωπολιτικούς” όρους. Για να το κάνουμε αυτό, χρειάζεται να δούμε σύντομα τι είναι πραγματικά η γεωπολιτική. Οι πρόδρομοι και πρωτόποροι της είναι ο Αμερικανός Ναύαρχος *Alfred Thayer Mahan* και ο Βρετανός γεωγράφος *Halford Mackinder*. Οι ίδιοι δεν είχαν χρησιμοποιήσει ακόμα τον όρο “γεωπολιτική”. Ο στρατιωτικός στρατηγιστής Mahan ήταν πεπεισμένος ότι οι ναυτικές δυνάμεις κυβερνούσαν τον κόσμο. Η δουλειά του στα τέλη του 19ου αιώνα ενθάρρυνε τις ΗΠΑ να χτίσουν έναν ποντοπόρο στόλο ανταγωνιστικό της Βρετανικής ναυτικής δύναμης στις περιοχές της Καραϊβικής και του Ειρηνικού Ωκεανού. Ζήτησε τη δημιουργία ναυτικών βάσεων στην Κούβα, το Πουέρτο Ρίκο, τη Χαβάι, τις Σαμόα και τις Φιλιππίνες - και οι Αμερικάνοι πολιτικοί ακολούθησαν τις προτάσεις του.

Η αντίθετη θέση του Mackinder ήταν ότι, αρχικά, μετά τον Χριστόφορο Κολόμβο, είχαν κυριαρχήσει στον κόσμο οι δυνάμεις που βασιζόνταν στη θάλασσα. Όμως, χάρις στην ατμομηχανή, και γενικότερα τους κινητήρες και τα δίκτυα δρόμων και σιδηροδρόμων, που προέκυψαν στον απόηχό τους, αυτές που κυριαρχούν τώρα είναι οι δυνάμεις που βασιζονται στην ξηρά. Η βρετανική ισχύς στη θάλασσα έφτανε στο τέλος της. Ο Mackinder είχε μια υλιστική ανάλυση: τον απασχολούσε η “παραγωγικότητα” και το “ανθρώπινο δυναμικό” (ισχυρίζεται μάλιστα ότι είναι αυτός που εφηύρε τον όρο)⁴. Το συμπέρασμά του ήταν ότι “όποιος κυβερνά την Ανατολική Ευρώπη θα κυβερνά την *Ενδοχώρα*⁵, όποιος κυβερνά την Ενδοχώρα θα κυβερνά το Παγκόσμιο Νησί [την Αφρική και την Ευρασία] και όποιος κυβερνά το Παγκόσμιο Νησί θα κυβερνά τον κόσμο.

Ο Mackinder το έγραψε αυτό στο βιβλίο του “*Democratic Ideals and Reality*” [“Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα”], το οποίο εξέδωσε το 1919 ως ένα “ενημερωτικό φυλλάδιο” για τους Βρετανούς αντιπροσώπους στο Συνέδριο Ειρήνης των Βερσαλιών. Θα έπρεπε να αποτρέψουν έναν άξονα Βερολίνου-Μόσχας, μια Ευρασία, και για αυτόν τον σκοπό θα έπρεπε να δημιουργήσουν στις Βερσαλίες μια “ζώνη απομόνωσης”⁶ ανάμεσα στη Γερμανία και τη Ρωσία. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο

4 Halford Mackinder, “*The geographical pivot of history*”, 1904.

5 Στμ. *Heartland*, στο πρωτότυπο. Η θεωρία της *Ενδοχώρας* (Heartland theory) είναι η θεωρία που ανέπτυξε ο Mackinder επεκτείνοντας τη γεωπολιτική ανάλυση ώστε να συμπεριλάβει ολόκληρο τον πλανήτη. Όρισε την Αφρο-Ευρασία ως το “Παγκόσμιο Νησί” και την “ενδοχώρα” του ως την περιοχή ανατολικά του ποταμού Βόλγα, νότια της Αρκτικής, δυτικά του ποταμού Γιαγκτζέ και βόρεια των Ιμαλαίων. Ο Mackinder δαιτύπωσε αυτόν τον ισχυρισμό ότι όποιος ελέγχει την “Ενδοχώρα” ελέγχει τον κόσμο, εξαιτίας της στρατηγικής θέσης και των φυσικών πόρων της.

6 Στμ. Στο πρωτότυπο: “*cordon sanitaire*”, κυριολεκτικά “υγειονομική ζώνη”, και, στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων, μια μεταφορά για τον ιδεολογικό περιορισμό, με βάση ένα σύστημα συμμαχιών, που εφάρμοσε η Γαλλία στην περίοδο του μεσοπολέμου. Μια ζώνη από την Φινλανδία μέχρι τα Βαλκάνια, κύκλωνε τη Γερμανία και μόνωνε τη Ρωσία από τη Δυτική Ευρώπη, απομονώνοντας έτσι τα δυο πολιτικά “άρρωστα” έθνη της Ευρώπης. Ο όρος αποδίδεται στον Γάλλο πρωθυπουργό της εποχής Ζορζ Κλεμανσό.

Πόλεμο, η ιδέα της Ενδοχώρας βρήκε έκφραση στην πολιτική περιορισμού από τις ΗΠΑ και στη γεω-πολιτική δομή μπλοκ για το ΝΑΤΟ. “Να κρατήσουμε τους Αμερικανούς στην Ευρώπη, τους Ρώσους εκτός και τους Γερμανούς κάτω”, με αυτόν τον τρόπο συνόψισε τον σκοπό ύπαρξης του ΝΑΤΟ ο πρώτος Γενικός Γραμματέας του Λόρδος Ismay.

Ο Zbigniew Brzezinski, ο κορυφαίος γεωστρατηγιστής μετά τη δεκαετία του 1970, ήταν επίσης υποστηρικτής του Mackinder και είδε την Ευρασία ως την “σκακιέρα στην οποία θα διεξαχθεί η μάχη για την παγκόσμια κυριαρχία”. Οι ΗΠΑ θα πρέπει να αποτρέψουν μια “Ευρασιατική συμμαχία” ανάμεσα στη Γερμανία και τη Ρωσία⁷. Το “Δόγμα Κάρτερ” τη δεκαετία του 1980, με το οποίο η νότια πλευρά της Ευρασίας, και ιδιαίτερα ο Περσικός Κόλπος, είχε διακηρυχθεί ρητά ως “σφαίρα επιρροής” των ΗΠΑ, είχε διαμορφωθεί κυρίως από τον Μπρεζίνσκι. Ο διπλός περιορισμός της Γερμανίας μέσω της επέκτασης του ΝΑΤΟ προς τα ανατολικά και τον εξοπλισμό της Ουκρανίας μετά το 2014 ευθυγραμμίζεται πλήρως με τη σκέψη του (απεβίωσε το 2017).

Fast forward: από το Σχέδιο Μάρσαλ στον πόλεμο στη Σερβία

Μετά το 1945, ο μελλοντικός υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ John Foster Dulles παραπονέθηκε ότι “είμαστε απελπιστικά πίσω από τους Σοβιετικούς όταν έχει να κάνει με τον έλεγχο του μυαλού και των συναισθημάτων αμόρφωτων ανθρώπων. Στρέφονται στους φτωχούς που θέλουν πάντα να καταληστέψουν τους πλούσιους”. Η αντίδραση των ΗΠΑ ήταν “να φτάσουν στα πορτοφόλια τους” (ντοκουμαντέρ του ARD). Ο Dulles υποστήριξε ετο Σχέδιο Μάρσαλ, τα δάνεια του οποίου χρησιμοποιήθηκαν στη Δύση για τη χρηματοδότηση, μεταξύ άλλων, δωρεάν σχολικών γευμάτων. Το Σχέδιο Μάρσαλ τράβηξε την επιθυμητή διαχωριστική γραμμή στην Ευρώπη. Το 1952, η τελευταία πρόταση του Στάλιν ότι η Γερμανία θα έπρεπε να παραμείνει μια ουδέτερη, αδέσμευτη χώρα απορρίφθηκε και αυτή. Ο Γερμανός καγκελάριος Αντενάουερ είπε τότε: “Πρώτα θέλουμε το ΝΑΤΟ, και μετά μπορούμε να κοιτάξουμε παραπέρα”.

Με τη δημιουργία της Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, του προδρόμου της ΕΟΚ και της ΕΕ, η πορεία καθορίστηκε το 1952. Ακόμα και πριν το πραγματικό τέλος του πολέμου, ένα καινούριο νομισματικό καθεστώς δημιουργήθηκε στο Bretton Woods το 1944, με το δολάριο των ΗΠΑ ως το “ενδιάμεσο” νόμισμα⁸ και τις ΗΠΑ να έχουν δικαίωμα βέτο σχετικά με τις αποφάσεις και τους βασικούς θεσμούς του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και της Παγκόσμιας Τράπεζας. Στο πλαίσιο αυτού του νομισματικού συστήματος, η δεκαετία του 1950 είδε ένα δυτικό-παγκόσμιο οικονομικό θαύμα στη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία, την Ιαπωνία, τις ίδιες τις ΗΠΑ ακόμα και την Αγγλία. Τα 15 χρόνια που ακολούθησαν ήταν εξαιρετικά, με την έννοια ότι δεν υπήρχε οικονομική κρίση και τα στάνταρ διαβίωσης στις χώρες αυτές βελτιώνονταν ραγδαία. Μια καινούρια φάση ξεκίνησε με την οικονομική κρίση στα τέλη της δεκαετίας του 1960 που τελικά κράτησε μέχρι την παγκόσμια κρίση του 2008.

Στις 15 Αυγούστου του 1971, ο Νίξον έθεσε τέλος στο νομισματικό σύστημα του Bretton Woods καταργώντας την μετατρεψιμότητα του αμερικανικού δολαρίου σε χρυσό, κίνηση που έγινε γνωστή ως το “σοκ Νίξον”⁹. Το αμερικανικό δολάριο δεν ήταν τώρα πια παρά ένα συνηθισμένο χαρτονόμισμα όπως το γερμανικό Μάρκο, η αγγλική Λίρα ή το γιαπωνέζικο Γιεν. Σε αντίθεση, όμως, με τις άλλες χώρες, οι ΗΠΑ μπορούσαν τώρα απλά να τυπώνουν δολάρια για να χρηματοδοτούν τον πόλεμο στο Βιετνάμ¹⁰. Οι άλλες κεντρικές τράπεζες, που είχαν συσσωρεύσει αποθέματα σε δολάρια, δεν είχαν άλ-

7 Zbigniew Brzezinski: “*The only world power. America’s policy of domination*” (1999)

8 Στμ. Στο πρωτότυπο: *anchor currency*. Ένα ισχυρό, διεθνώς ανταλλασσόμενο νόμισμα (συνήθως το δολάριο, το ευρώ ή η αγγλική λίρα) με το οποίο συνδέεται η τιμή και σταθερότητα του τοπικού νομίσματος.

9 Στμ. Ενδεικτικό της ευτέλειας του χρήματος ακόμα και σε περιόδους ανάπτυξης; Ενδεικτικό της κρίσης που άρχισε να εκδηλώνεται; Ενδεικτικό σίγουρα της σχέσης χρήματος-κεφαλαίου.

10 Στμ. Αυτός ήτο ο στόχος άλλωστε του “Σοκ”. Ο πόλεμος δεν μπορούσε να χρηματοδοτηθεί από την “πραγματική”, λεγόμενη, οικονομία.

λη επιλογή από το να τα χρησιμοποιήσουν για να αγοράσουν ομόλογα της αμερικανικής κυβέρνησης. Έπρεπε να αποφύγουν μια ανατίμηση του δικού τους συναλλάγματος έναντι του δολαρίου για να μπορούν να υποστηρίξουν την εξαγωγική τους οικονομία.

Ήδη το 1972, στο βιβλίο του “Υπεριμπεριαλισμός”, ο Αμερικανός οικονομολόγος Michael Hudson ονόμασε την ηγεμονία των ΗΠΑ, η οποία συνεχίστηκε παρά την φθίνουσα ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας της, ως “οικονομικό ιμπεριαλισμό”. Εξελίξεις που ακολούθησαν επιβεβαίωσαν την ανάλυσή του: το 1979, ο Paul Volcker, επικεφαλής της Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ (Federal Reserve, Fed), αύξησε τα βασικά επιτόκια προσωρινά πάνω από 20%. Αυτό το “σοκ Volcker”¹¹ πυροδότησε την κρίση χρέους στη Λατινική Αμερική. Με τις περιβόητες “δομικές προσαρμογές” τους, το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα διασφάλισαν ότι δημιουργούνται σημαντικές εξαρτήσεις στις εισαγωγές και ότι τα κοινωνικά, υγειονομικά και εκπαιδευτικά συστήματα υπόκεινταν σε μέτρα λιτότητας. Η προσέγγισή τους με τους τρεις άξονες της ιδιοκτησίας, της ιδιωτικοποίησης των εταιρειών του δημόσιου τομέα και της απορρύθμισης των ταξικών σχέσεων αναφέρεται έκτοτε ως η “Συναίνεση της Ουάσιγκτον” [Washington Consensus].

Τα υψηλά επιτόκια κατέστησαν επίσης μη βιώσιμα τα χρέη των χωρών του Ανατολικού μπλοκ, κάτι που οδήγησε τελικά στην κατάρρευσή τους. Παρ’ όλα αυτά, ο οικονομικός ιμπεριαλισμός στόχευε επίσης και τους ίδιους του συμμάχους των ΗΠΑ. Μετά την απειλή που τους απηύθυνε ο Ρήγκαν για περιορισμούς στις εισαγωγές, η Γερμανία, η Ιαπωνία, η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία τελικά δεσμεύτηκαν το 1985 στην “Συμφωνία του Plaza” να ανατιμήσουν τα νομίσματά τους ώστε να προσφέρουν στην εξαγωγική οικονομία των ΗΠΑ ένα πλεονέκτημα. Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης οι ΗΠΑ παρέμειναν η μοναδική υπερδύναμη. Αυτή η “ιστορική στιγμή του μονοπολισμού” θεωρητικοποιήθηκε από τον Φράνσις Φουκουγιάμα ως το “τέλος της ιστορίας” και από τον Τόνι Νέγκρι, δέκα χρόνια αργότερα, ως η “Αυτοκρατορία”. Και οι δύο έκαναν λάθος.

Στην “στιγμή του μονοπολισμού”, οι ΗΠΑ παραβίασαν την αρχή της Ειρήνης της Βεσφαλίας του 1648, που είχε καθιερώσει τα ίσα δικαιώματα των κρατών και της εθνικής κυριαρχίας δικαιοδοσίας τους άσχετα από την πραγματική τους δύναμη. Τώρα, όμως, η εθνική κυριαρχία χωρών που δεν συμμορφώνονταν με τους κανόνες της “Συναίνεσης της Ουάσιγκτον” θα αιρόταν από την, υπό την καθοδήγηση των ΗΠΑ, “διεθνή κοινότητα”¹². Το NATO δεν όριζε πλέον τον εαυτό του ως μια “αμυντική συμμαχία”, αλλά ως μαχόμενο την διεθνή τρομοκρατία, εναντίον των αποτυχημένων κρατών¹³ και των μεταναστευτικών κινήσεων. Η διασφάλιση των οικονομικών συμφερόντων και της προμήθειας ενέργειας και πρώτων υλών έγινε ο επίσημος σκοπός της συμμαχίας. Στρατιωτικές δράσεις διενεργούνταν, επίσης, χωρίς την ύπαρξη κάποιας εντολής από τον ΟΗΕ. Δεν ήταν μόνο ο “πόλεμος στον τρόπο” μετά την 11η Σεπτεμβρίου του 2011 – το NATO βομβάρδισε τη Σερβία με 1000 αεροσκάφη και απέκοψε το Κόσοβο από την σερβική επικράτεια ήδη την άνοιξη του 1999.

Από το Reverse Plaza στον IRA

Το “σοκ Νίξον”, το “σοκ Volcker” και η Συμφωνία του Plaza ήταν όλες αντιδράσεις στο αυξανόμενο εμπορικό έλλειμα των ΗΠΑ και το υψηλό τους χρέος. Η συμφωνία του Plaza βύθισε την ιαπωνική οικονομία σε μια παρατεταμένη κρίση αλλά βοήθησε τη βιομηχανία των ΗΠΑ να ξανασταθεί στα πόδια της για ένα πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Με την “Αντίστροφη συμφωνία του Plaza” του 1995, το αμερικανικό δολάριο ανατιμήθηκε πολύ ισχυρά. Το 1997/98 ξεσπά η Ασιατική κρίση – και οι χώρες

11 Δείτε το τεύχος Wildcat 105: “The damn 1979”.

12 Η Susan Watkins δίνει ένα καλό παράδειγμα για την σύνδεση ανάμεσα στην κρίση του αμερικανικού ιμπεριαλισμού και την εγκατάλειψη των αρχών της Ειρήνης της Βεσφαλίας. Δείτε: Susan Watkins “America vs China”, New Left Review, Ιανουάριος/Φεβρουάριος 2019.

13 Στμ. Στο πρωτότυπο: failed state. Σχετικά πρόσφατος όρος που χρησιμοποιείται από πολιτικούς σχολιαστές και δημοσιογράφους για ένα κράτος που έχει “αποτύχει” σε ορισμένες από τις βασικές λειτουργίες, αρμοδιότητες και ευθύνες της εθνικής του κυριαρχίας.

εκείνες που δεν προσκολλήθηκαν στις συστάσεις του ΔΝΤ ανέκαμψαν πιο γρήγορα. Και τα δυο αυτά γεγονότα σηματοδότησαν αποφασιστικά σημεία καμπής: οι ΗΠΑ δεν στηρίζονταν πλέον στις δικές τους βιομηχανικές δυνατότητες αλλά στο δολάριο και τον στρατό τους. Την ίδια στιγμή, όλο και περισσότερες ασιατικές χώρες εγκαταλείπουν την Συναίνεση της Ουάσιγκτον.

Ο Μπιλ Κλίντον (πρόεδρος των ΗΠΑ από το 1993 έως το 2001) εστίασε στην αυξανόμενη οικονομική συνεργασία με την Κίνα. Από την “ανοιχτή πολιτική” του Ντενγκ το 1978, οι αμερικανικές εταιρείες παρήγαγαν στην Κίνα είτε σε δικά τους εργοστάσια είτε σε άλλους κατασκευαστές μέσω συμβολαίων¹⁴. **Οι θέσεις εργασίας στα εργοστάσια στις ΗΠΑ μειώθηκαν από τα 19,55 εκατομμύρια τον Ιούνιο του 1979 στα 11,46 εκατομμύρια στη διάρκεια της παγκόσμιας κρίση το 2008** και παρέμειναν κάτω από τα 13 εκατομμύρια έκτοτε, παρά τα προγράμματα επιδοτήσεων¹⁵. Ως αποτέλεσμα η ανεργία αυξήθηκε. Καινούριες θέσεις εργασίας δημιουργήθηκαν στις αποθήκες και στη μεταφορά των προϊόντων για τη διανομή των αγαθών που παράγονταν στην Άπω Ανατολή. Αυτά τα φτηνά καταναλωτικά προϊόντα έγιναν ένα βασικό συστατικό της μαζικής κατανάλωσης στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ αντισταθμίζοντας εν μέρει τις περικοπές των μισθών. Το 2001, ο Κλίντον έφερε την Κίνα στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (World Trade Organisation, WTO). Οι εισαγωγές προϊόντων από την Κίνα αυξήθηκαν τώρα περισσότερο από ποτέ και οι ΗΠΑ ανέπτυξαν ένα τεράστιο εμπορικό έλλειμμα. Η Κίνα επένδυσε τα πλεονάσματά της σε μεγάλο βαθμό σε κρατικά ομόλογα των ΗΠΑ. Αυτή η “Κιναμερική”¹⁶, ήταν αρκετά σταθερή και έφτασε ακόμα-ακόμα να αποκαλείται “Bretton Woods II”. Η σταθερότητα έγινε ένα πράγμα του παρελθόντος μετά την παγκόσμια κρίση του 2008. Η “στροφή προς την Ασία” (2012) του Ομπάμα ήταν η παλιά στρατηγική της ναυτικής ισχύος: έλεγχος πάνω στις θαλάσσιες διαδρομές. Η Κίνα απάντησε σε αυτό από το 2013 και έπειτα με την πρωτοβουλία του Δρόμου του Μεταξιού.

Η αντίδραση του Τραμπ ήταν ο οικονομικός πόλεμος. Ο Μπάιντεν τον ενίσχυσε περαιτέρω (κυρώσεις και τιμωρητικοί δασμοί) και το συνδύασε με την στρατηγική του Ομπάμα για την ναυτική παρουσία – συν το ότι η κυβέρνησή του αντέγραψε βασικά στοιχεία την βιομηχανικής πολιτικής της Κίνας:

- Νοέμβριος 2021, *Νόμος για τις Επενδύσεις Υποδομής και τις θέσεις εργασίας* (Infrastructure Investment and Jobs Act) – 1,2 τρις δολάρια για αυτοκινητόδρομους, ευρυζωνικό διαδίκτυο, δίκτυα ηλεκτροδότησης και σιδηροδρόμους· το μεγαλύτερο αντίστοιχο πρόγραμμα από τη δεκαετία του 1950,
- Αύγουστος 2022, *Νόμος για τη Μείωση του Πληθωρισμού* (Inflation Reduction Act, IRA) – 400 δις δολάρια για την μείωση του άνθρακα στην αμερικανική βιομηχανία, που στοχεύει κυρίως στην πρόωθηση/ενίσχυση της εξόρυξης πρώτων υλών από το εσωτερικό,
- Αύγουστος 2022, *Νόμος για τα Μικροτσιπ και την Επιστήμη* (Chips and Science Act) – πάνω από 52 δις δολάρια για την ανασυγκρότηση της παραγωγής ημιαγωγών.

Μετάφραση στα Αγγλικά από AngryWorkers

---

14 Στμ. Στο πρωτότυπο: *contract manufacturing*. Ένας συμβαλλόμενος κατασκευαστής είναι ένας κατασκευαστής που συμβάλλεται με μια εταιρεία για την παραγωγή μερών ενός προϊόντος ή ολόκληρων προϊόντων (περίπτωση στην οποία ονομάζεται ολοκληρωμένος προμηθευτής), είδος υπεργολάβου.

15 Δεδομένα σύμφωνα με την FED, St. Louis Economic Data.

16 Στμ. Στα Αγγλικά ο όρος είναι ένα ενδιαφέρον λογοπαίγνιο: “Chimerica”, στα Ελληνικά θα λέγαμε: “Χειμέρিকা”.